

УДК 371.315:315.7

ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**Сергій
Яшанов**

Завідувач кафедри інформаційних систем і технологій Інституту гуманітарно-технічної освіти, директор Центру комп'ютеризації та інформаційного забезпечення Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, кандидат педагогічних наук, професор, м. Київ

У наш час в Україні йде активна робота зі створення і розвитку єдиного освітнього простору, який характеризується узгодженістю процесу підготовки науково-педагогічних кадрів, підтримкою ініціатив суб'єктів освітньої діяльності всіх рівнів і форм власності в організації співпраці в галузі освіти, кооперацією у створенні спільних освітніх проєктів.

Єдиний інформаційно-освітній простір є властивою рисою інформаційного суспільства, в якому інформація та інформаційні процеси — одна з найважливіших складових життєдіяльності людини в соціумі. На думку багатьох фахівців, єдиний інформаційно-освітній простір сприяє розвитку здібностей до самостійного пошуку, збору, аналізу і представлення інформації; впровадженню нових проєктних форм і моделей навчального процесу, що передбачають активну інтелектуально-практичну діяльність учасників освітнього процесу; обумовлює нову роль учителя як консультанта і партнера; визначає оновлення змісту освіти та підвищення ролі фундаментальних сучасних знань і умінь міжпредметного характеру, збільшує ступінь інтегрованості різних навчальних предметів і дисциплін¹.

Використання інфокомунікаційних технологій у навчальному процесі є одним із пріоритетних напрямів у реформуванні української системи освіти. Бурхливий розвиток інформаційних технологій, стрімке зростання телекомунікацій, широке розповсюдження технологій WWW надають великі можливості для здобуття нових знань, розвитку освіти загалом та інтеграції її в загальноосвітню систему отримання знань². Інфокомунікаційні технології

¹ Бухаркіна М.Ю. Использование телекоммуникаций в обучении иностранным языкам в общеобразовательной школе : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Рос. акад. образования, Ин-т средств обучения. — М., 1994. — 17 с. — С. 2.

² Рудакова Д.Т. Творческий рост педагогов в процессе освоения сетевой деятельности // VII конференция представителей региональных научно-образовательных сетей "RELARN-2000". Самара, 29 июня — 4 июля 2000 г. : матер. конф. — Самара : Самарский ун-т, 2000. — С. 72—76.

як засіб групової взаємодії, з їх масовістю та інтегративністю, загальнодоступністю змісту, можливостями збереження і використання результатів комунікації, дають змогу об'єднати інформаційні ресурси системи освіти і наукового співтовариства, розширити освітні можливості і, зрештою, суттєво сприяють підвищенню якості освіти.

Психолого-педагогічні основи використання інфокомунікаційних технологій ґрунтовно висвітлені у працях А.Г. Асмолова, В.П. Беспалько, А.Я. Ваграменко, Ю.М. Горвіца, М.І. Жалдака, К.К. Коліна, М.П. Лапчика, Є.І. Машбиця, Є.С. Полата, І.В. Роберт та багатьох інших сучасних дослідників використання телекомунікаційних технологій у навчанні й управлінні навчальним процесом.

Організація доступу до інформаційно-освітніх ресурсів на основі використання сучасних інтернет-технологій забезпечує не лише ефективну організацію навчального процесу всередині окремої освітньої установи, але і його інтеграцію в єдиний світовий інформаційно-освітній простір³. Але недостатня розробленість системи використання педагогічних можливостей комунікаційних технологій для інтеграції інформаційних ресурсів освітніх установ при формуванні єдиного інформаційного освітнього простору, як на глобальному, так і на локальному рівнях, недостатній ступінь методичної підтримки і використання оптимальних моделей інформаційних ресурсів за допомогою інфокомунікаційних технологій у професійній підготовці студентів в умовах єдиного освітнього простору навчального закладу передбачають поглиблений розгляд особливостей інтеграції навчальних інтернет-ресурсів у практику закладів освіти.

Метою статті є розгляд сучасних методів використання інтернет-ресурсів навчального призначення у процесі підготовки вчителя до майбутньої професійної діяльності в умовах інформаційного суспільства.

У своїх дослідження багато учених акцентують увагу на тому, що використання інформаційно-освітніх ресурсів для професійної підготовки фахівців за допомогою інфокомунікаційних технологій буде ефективнішим за наявності особливої структури, яка забезпечує доступ до ресурсів відповідно до змісту освіти, цілей навчання і використовуваних методів⁴.

У наш час одним з найбільш ефективних механізмів такої організації доступу до інформаційно-освітніх ресурсів є портална технологія, що забезпечує системну багаторівневу інтеграцію різних ресурсів і сервісів і дає всі підстави змістити основний акцент навчання на активну діяльність майбутнього вчителя, який стає суб'єктом своєї освіти. За рахунок цього відбувається заміна дисциплінарно-орієнтованої моделі навчання на проектно-творчу на основі особистісно-діяльнісного підходу, що дає змогу створити умови, які сприяють підвищенню мотивації, бажанню продовжувати навчання, набувати нові знання й уміння, усуненню відриву освіти від життя,

³ Дистанционное обучение : учеб. пособие / под ред. Е.С. Полат. — М. : Владос, 1998. — 192 с.

⁴ Прокофьева М.С. Использование информационно-образовательных ресурсов вуза // Всероссийская Интернет-конференция "Инфокоммуникационные технологии в системе гуманитарного образования и научных исследований" : матер. конф. — Ставрополь, 2003: [Эл. ресурс]. — Режим доступа: <http://conf.stavsru/conf.asp/ReportId=47>.

від потреб самого індивіда і сучасного суспільства та зближенню навчання з практичною діяльністю майбутнього вчителя⁵.

Сучасний етап інформатизації загальноосвітніх закладів — це, перш за все, важкий процес зміни змісту, методів і організаційних форм загальноосвітньої підготовки школярів на етапі переходу школи до життя в умовах інформаційного суспільства. Школа, насамперед, має вчити дітей умінню мислити, самостійно розширювати загальнокультурний світогляд. Досягнення цієї мети великою мірою залежить від ступеня впровадження в освітній процес інтернет-технологій. За загальним визнанням, найбільш оптимальним для сучасного уроку є поєднання традиційних методів і сучасних педагогічних та інтернет-технологій. Вчорашнє “ви повинні запам’ятати” перетворилося на сьогоднішнє “ми з вами повинні осмислити”. Плідною і перспективною для освітньої галузі є ідея інтеграції, що розуміється як переплетіння (взаємопроникнення) різних ідей, поглядів, теорій, предметів, що розглядають один і той самий об’єкт з різних, здавалося б, поглядів, що часто не узгоджуються з типовою логікою.

Сучасне навчання стало гнучкішим за цілями і завданнями, варіативним за формами і методами, різноманітним за технічними засобами, що використовуються вчителем. Однак не завжди його можна вважати особистісно-орієнтованим. Суть останнього — не просто створення вчителем доброзичливої творчої атмосфери, а постійне звернення до суб’єктивного досвіду школярів, тобто до досвіду їхньої власної життєдіяльності⁶. У таких умовах учитель повинен не тільки визнати за кожним учнем своєрідність його особистості, а й переглянути низки своїх професійних позицій. Проектування і технологія впровадження особистісно-орієнтованого навчання ставить учителя в нову, поки що не звичну для нього ситуацію. Це обумовлено тим, що він має володіти високою інформаційною культурою, бути і предметником, і психологом, який уміє здійснювати комплексне педагогічне спостереження за кожним учнем у процесі його індивідуального (вікового) розвитку, особистісного становлення.

Аналіз проведеної роботи багатьох дослідників показав наявність суттєвих переваг особистісно-орієнтованого підходу в навчанні і вихованні за рахунок: переорієнтації від мотивації спонукання до мотивації інтересу; самостійної роботи учнів над значущими для них проблемами; розширення кола спілкування (контакти з іншими школами, організаціями; міжнародні контакти)⁷.

Практична підготовка майбутніх учителів під час проходження педагогічних практик безпосередньо у закладах освіти показала, що найбільш продуктивними для використання на уроках і в позаурочній діяльності для

⁵ Рудакова Д.Т. Повышение информационной культуры учащихся в процессе создания и использования интернет-ресурсов // Образовательные технологии 21 века : матер. городской науч.-практ. конф. — М., 2002. — С. 97—101.

⁶ Бухаркина М.Ю. Использование телекоммуникаций в обучении иностранным языкам в общеобразовательной школе : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Рос. акад. образования, Ин-т средств обучения. — М., 1994. — 17 с.

⁷ Золотая рыбка в “сети”. Интернет-технологии в средней школе / под ред. Л.И. Ольховской, Д.Т. Рудаковой, А.Г. Силаевой. — М. : Проект Хармони, Инк., 2001. — 168 с.

фахівця-предметника є метод телекомунікаційних проєктів і створення веб-сайтів.

Використання методу проєктів дає змогу вибудувувати навчання на активній основі, через доцільну діяльність учня, узгодження з його особистісним інтересом потреби саме в цьому знанні. Ця технологія знаходить широке застосування в урочній і позаурочній діяльності. Під телекомунікаційним проєктом, за М.Ю. Бухаркіною⁸, ми розуміємо організовану діяльність учителів і учнів, спрямовану на досягнення конкретних навчально-педагогічних завдань, у виконанні яких головним засобом обміну інформацією між учасниками є телекомунікації. В основі методу лежить розвиток пізнавальних навичок учнів, умінь самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення. Метод проєктів завжди орієнтований на самостійну діяльність учнів — індивідуальну, парну або групову, яку учні виконують протягом певного часу. Цей підхід органічно поєднується з груповим підходом до навчання. Метод проєктів завжди пов'язаний з вирішенням якоїсь проблеми, що передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з другого — інтеграцію знань, умінь з різних галузей науки, техніки, технології, творчих галузей. Результати виконаних проєктів завжди повинні бути "відчутними", конкретними, наприклад, випуск збірки творчих робіт в електронному вигляді або створення веб-сайту⁹.

Ідея використання методу телекомунікацій у системі освіти виникла з усвідомленої прогресивними педагогами світу необхідності й значущості міжнаціональних регіональних зв'язків молоді та педагогів з тим, щоб досягнення різних систем освіти, методичних і педагогічних концепцій, а також загальнолюдські цінності, що однаково сприймаються в різних куточках світу, знайшли своє реальне втілення і стали пріоритетними в системах освіти різних народів.

На думку Є.С. Полата¹⁰, метод телекомунікаційних проєктів дає можливість здійснити принципово новий підхід до навчання і виховання учнів, що заснований на контактах з іншою культурою та базується на спілкуванні, вільному обміні думками, ідеями, інформацією між учасниками проєкту, на прагненні пізнати нове, розширити свій світогляд. Усі проєкти спільної діяльності стимулюють активну пізнавальну діяльність, прагнення удосконалювати свої професійні навички з боку педагогів, а участь у спільних проєктах сприяє розширенню і поглибленню гуманітарної освіти для учнів і вчителів. Крім того, цей підхід заснований на використанні достовірно дослідницьких методів, що передбачають проведення теоретичних, експериментальних досліджень із застосуванням інтернет-технологій, використання

⁸ Бухаркина М.Ю. Использование телекоммуникаций в обучении иностранным языкам в общеобразовательной школе : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Рос. акад. обр-ния. Ин-т средств обучения. — М., 1994. — 17 с.

⁹ Ээльмаа Ю.В. Методико-литературный Интернет-сервер как средство профессионализации учителя-словесника // XI международная конференция "Проблемы поликультурного образования: "Государство и школа. Ребенок в современном мире" : Тез. докл. — СПб., 2004. — С. 593—598.

¹⁰ Дистанционное обучение : учеб. пособие / под ред. Е.С. Полат. — М. : Владос, 1998. — 192 с.

їх у подальшій творчій діяльності для отримання конкретних практично значущих результатів.

З огляду на викладене вище можна зробити висновок про надзвичайну корисність цього методу саме для майбутнього фахівця-предметника завдяки тому, що метод телекомунікаційних проектів найкраще відповідає тим цілям, які ставить перед собою вчитель в умовах використання інтернет-технологій: переорієнтувати діяльність із передачі знань на організацію самостійної роботи школярів зі здобуття цих знань; створити психологічні, технічні й організаційні умови для людини творчої, здатної поставити і вирішити завдання. Отже, метод проектів викликає інтерес до учіння, виховує потребу в знаннях і визначає своєрідність сприйняття й усвідомлення навколишнього світу кожним учнем та спонукає його до конструктивного мислення, оволодіння навичками швидко ухвалювати рішення і нести відповідальність за їх втілення в життя.

Метод проектів досить давно й успішно застосовується в багатьох освітніх закладах світу. В Інтернеті підтримується велика кількість телекомунікаційних проектів різних напрямів, розрахованих на різні вікові групи: для шкільної освіти цікаві проекти Kid Net, що організовані і підтримуються національною географічною спілкою США, проекти канадської мережі School Net, міжнародний проект Kid link, організований ученим Оддом де Прісно, Шекспірівський проект, яким керує американський професор Ге-зергуд і багато інших¹¹.

Загалом, ця технологія знаходить широке застосування в урочній і позаурочній діяльності в галузі використання інформаційних технологій для потреб освіти. Якщо вчитель реалізує фахову діяльність за допомогою Інтернету, у нього з'являється можливість організувати свої проекти за інтересами, домовившись із колегами по мережі. Це може бути обмін проектами, обговорення традицій, створення спільних веб-сторінок тощо¹². На уроках з використанням ресурсів Інтернету вчитель ставить цілі, що активізують пізнавальну діяльність учнів. На відміну від уроків традиційної школи, у яких основною була мета закріплення знань, умінь і навичок, в умовах відкритого інформаційного середовища вчитель має можливість реалізувати компоненти власної педагогічної системи, орієнтованої на розвиток особистості учнів, застосування діяльнісного підходу, розвиток критичного мислення і творчого потенціалу учня. Можливість звернення до ресурсів глобальної мережі дає змогу педагогу реалізувати цілі, спрямовані:

- на розвиток пізнавальної і комунікативної діяльності;
- самостійні аналітичні дослідження з теми;
- обґрунтування власного погляду на певну проблему на основі порівняльного аналізу джерел інформації;
- необхідність здобуття потрібної інформації з різних інформаційних джерел і представлення її у вигляді повідомлення і т. д.

¹¹ Золотая рыбка в "сети". Интернет-технологии в средней школе / под ред. Л.И. Ольховской, Д.Т. Рудаковой, А.Г. Силаевой. — М. : Проект Хармони, Инк., 2001. — 168 с.

¹² Дистанционное обучение : учеб. пособие / под ред. Е.С. Полат. — М. : Владос, 1998. — 192 с.

Учителі зазначають, що результатом проведення уроку з використанням ресурсів Інтернету є значне підвищення мотивації до вивчення, наприклад, творчості письменника, підвищення рівня загальної інформаційної культури, розвиток комунікативних навичок, розкриття творчого потенціалу учнів. Таким чином, методична система, що зорієнтована на вчителя-дослідника і зміст педагогічної діяльності якої спирається переважно на “інформаційну складову”, реалізує головні принципи сучасної освіти, спрямовані на розвиток особистості учня, створення технології учіння, що є основою неперервної освіти.

Використання інтернет-технологій, доступ до необмежених ресурсів створюють умови для реалізації розвивальних цілей уроку, розвитку пізнавальної активності, самостійної діяльності на уроках і в позаурочний час. Тут слід підкреслити, що у структурі педагогічної діяльності вчителя спостерігаються зміни. За принципом ієрархічності об'єктивно виділяються три рівні практичної діяльності: операційна, тактична і стратегічна.

Оскільки цілі уроку в методичній системі вчителя є системотвірними, то структура діяльності вчителя, який використовує ресурси Інтернету, відображає стратегічний рівень діяльності. Тобто тут доречно говорити про діяльність педагога-дослідника, який при використанні інтернет-технологій поставлений в умови організації своєї діяльності і здатний виконувати повний технологічний процес. На відміну від педагога-виконавця, який на операційному рівні день за днем здійснює шаблонні педагогічні операції, педагог-дослідник творчою природою науки поставлений в умови самостійного визначення місця і мети власної діяльності. Відповідно до поставлених цілей учитель розширює освітній простір уроку, використовуючи інтернет-технології, сучасні джерела інформації.

Отже, діяльність майбутніх учителів — авторів уроків з використанням ресурсів Інтернету — відповідає принципу цілісності, інтегративності, тобто практично всі інваріантні сторони діяльності (пізнавальна, реформувальна, ціннісне орієнтування, спілкування і естетична) використовуються в комплексі. Відповідно, діяльність учителя за умови використання інтернет-технологій має творчий характер, формує його власну педагогічну систему. По-перше, він сам ставить цілі (вони не задаються ззовні); по-друге, вчитель активізує пізнавальну діяльність, оволодіває новими для себе галузями — технологією використання Інтернету; по-третє, включається ціннісно-орієнтовний компонент, що сприяє формуванню на уроках підвищеної мотивації дітей, активізує їх самостійну діяльність; і, безумовно, його діяльність має перетворювальний розвивальний характер як стосовно учнів, так і щодо себе самого.

На уроках з використанням інтернет-ресурсів учитель реалізує дидактичні можливості Інтернету для вирішення таких завдань¹³:

- створення проблемної ситуації на уроці;
- ознайомлення учнів з альтернативними поглядами на проблему, що вивчається;

¹³ Рудакова Д.Т. Повышение информационной культуры учащихся в процессе создания и использования интернет-ресурсов // Образовательные технологии 21 века : матер. городской науч.-практ. конф. — М., 2002. — С. 97—101.

- пошуку необхідної інформації для виконання проектних, дослідницьких робіт;
- організації і проведення спільних телекомунікаційних, зокрема міжнародних проектів школярів;
- активізації самостійної пізнавальної діяльності з удосконалення знань у різних предметних галузях;
- організації та проведення пізнавальних телекомунікаційних олімпіад, вікторин для школярів;
- проведення різних тестувань.

Але найбільш цінним є те, що майбутні вчителі під час практичної діяльності за фахом використовують не тільки інтернет-технології, але і сучасні педагогічні. Їх інтеграція обумовлена методикою проведення сучасного уроку, заснованого на принципах особистісно-орієнтованого навчання, відкритої освіти. Груповий метод, організація дискусій, проектної діяльності, різні ігри, методи розвитку самостійної діяльності учнів, яким необхідно навчитися самостійно працювати з величезним інформаційним потоком, уміти критично оцінювати, перетворювати і, головне, розвивати прагнення до активної пізнавальної діяльності впродовж усього життя дають неоціненний практичний досвід молодому вчителю.

Таким чином, аналіз досвіду використання на уроках інтернет-ресурсів дав можливість з'ясувати, що інтеграційні процеси сприяють створенню педагогічної системи вчителя-дослідника за рахунок¹⁴:

- розвитку визначального компонента практичної діяльності;
- розвитку перетворювального компонента, спрямованого і на учня, і на самого вчителя;
- розширення змістової частини уроку (що відповідає принципу відкритої освіти);
- досягнення високої мотивації учнів (природний інтерес до нового, можливість самостійного пошуку і представлення матеріалу, вільне висловлення власної думки);
- розвитку творчого потенціалу учасників освітнього процесу.

Специфічний дидактичний потенціал інтернет-технологій — це освітнє середовище, що має свої особливі психологічні, педагогічні й соціокультурні характеристики, які необхідно враховувати при організації навчального процесу. Загалом, використання інтернет-технологій потребує від учителя високої методичної майстерності щодо організації уроку, комунікації учнів, глибоких навичок володіння інформаційними технологіями (пошук, зберігання інформації, організації комунікації в чат-сесіях, телеконференціях).

За результатами згаданих вище досліджень встановлено, що постійне використання дидактичного потенціалу інтернет-технологій підвищує мотивацію до навчання, формує комунікаційну компетентність і допомагає подолати психологічний бар'єр некоммунікабельності, а також підвищує якість навчання і, насамкінець, дає можливість застосовувати набуті знання та

¹⁴ Рудакова Д.Т. Творческий рост педагогов в процессе освоения сетевой деятельности // VII конференция представителей региональных научно-образовательных сетей "RELARN-2000". Самара, 29 июня — 4 июля 2000 г. : матер. конф. — Самара : Самарский ун-т, 2000. — С. 72—76.

уміння в практичній діяльності за фахом в умовах нового навчально-інформаційного середовища.

Підсумовуючи, зауважимо, що освітній інтернет-простір має свою специфіку, структуру, яка перебуває в постійному розвитку, щоб відповідати запитам тих або інших учасників освітнього процесу. Отже, вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя за рахунок інтеграції інтернет-ресурсів у навчальний процес буде ефективним за умови використання єдиного інформаційно-освітнього середовища, що формується на базі застосування сучасних інфокомунікаційних технологій у межах організації і підтримки інформаційно-освітнього простору закладів освіти.

Список використаних джерел:

1. Прокофьева М.С. Использование информационно-образовательных ресурсов вуза // Всероссийская Интернет-конференция "Инфокоммуникационные технологии в системе гуманитарного образования и научных исследованиях" : матер. конф. — Ставрополь, 2003 [Эл. ресурс]. — Режим доступа: <http://conf.stavsu.ru/conf.asp/ReportId=47>.

2. Рудакова Д.Т. Творческий рост педагогов в процессе освоения сетевой деятельности // VII конференция представителей региональных научно-образовательных сетей "RELARN-2000". Самара, 29 июня — 4 июля 2000 г. : матер. конф. — Самара : Самарский ун-т, 2000. — С. 72—76.

3. Ээльмаа Ю.В. Методико-литературный Интернет-сервер как средство профессионализации учителя-словесника // XI международная конференция "Проблемы поликультурного образования: "Государство и школа. Ребенок в современном мире" : Тез. докл. — Спб., 2004. — С. 593—598.

4. Бухаркина М.Ю. Использование телекоммуникаций в обучении иностранным языкам в общеобразовательной школе : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Рос. акад. образования, Ин-т средств обучения. — М., 1994. — 17 с.

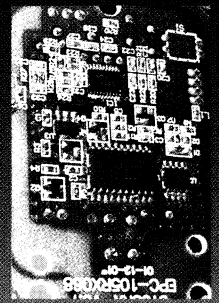
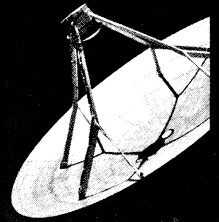
5. Дистанционное обучение : учеб. пособие / под ред. Е.С. Полат. — М. : Владос, 1998. — 192 с.

6. Рудакова Д.Т. Повышение информационной культуры учащихся в процессе создания и использования интернет-ресурсов // Образовательные технологии 21 века : матер. городской науч.-практ. конф. — М., 2002. — С. 97—101.

7. Золотая рыбка в "сети". Интернет-технологии в средней школе / под ред. Л.И. Ольховской, Д.Т. Рудаковой, А.Г. Силаевой. — М. : Прожект Хармони, Инк., 2001. — 168 с.

© С. Яшанов, 2010

ВИШНЯ ШКОЛА

5-6/2010